

**Szilágyi Mihály élete
a szakirodalmi
munkák tükrében.
Historiográfiai vázlat**

Jelige: Szilágyi Mihály

Kelt: 2022 ősz

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	1
2. A Szilágyi család.....	3
3. Szilágyi Mihály a magyar historiográfiában	4
3.1. A Szilágyi-kép a 19. századi történeti munkákban	5
3.1.1 Fraknói Vilmos monográfiája	11
3.2. Szilágyi alakja 20–21. századi historiográfiában	15
4. Pálosfalvi munkájának jelentősége	20
5. Eredmények.....	22
6. Összegzés	25
7. Irodalomjegyzék.....	26
8. Mellékletek.....	31

1. Bevezetés

Dolgozatom témáját Szilágyi Mihály élettörténetének és személyének a magyar historiográfiában elfoglalt helye és feldolgozottsága adja. Sajnálatos módon Szilágyi Mihály személyére nagyon kevés figyelem irányult a magyar történetíráson belül, hiszen munkássága és tetteinek jelentősége elhomályosodik Hunyadi János tevékenysége nyomán. Ugyanakkor a róla fennmaradt források és történeti irodalom meglehetősen ellentmondásosak – különösen az 1456-os események előtti élettörténetére vonatkozóan.

Az ellentmondások már a kezdeti történetírásban is megjelentek, ahogyan annak Fraknoi Vilmos is hangot adott a Szilágyi Mihály életéről írott hiánypótló monográfiája bevezetésében: *„Viszontagságokban gazdag, ellenmondásokban termékeny, befejezésében tragikus élet történetét fogom előadni. Hunyadi János oldala mellett, dicsőséges harczainak osztályrészese gyanánt, küzdött egy századnegyeden keresztül Szilágyi Mihály, a nélkül, hogy a király és a nemzet tudomást vettek volna róla. De ezután élete utolsó öt esztendején keresztül torlódnak az események (...)”*¹

Pálosfalvi Tamás 2017-es írásában kiemelte a kanonizált Szilágyi életrajzzal kapcsolatos anomáliákat, megoldásként pedig egy új személy „beiktatásával” kívánta feloldani az ellentéteket.² Az említett tanulmány keltette fel érdeklődésemet és sarkalt a téma alapos áttanulmányozására. Pálosfalvi írása nyomán ugyanis úgy gondolom, hogy érdemes kiemelni és széleskörű vizsgálat alá venni az eddig ismertnek vélt Szilágyi Mihály-portrét annak érdekében, hogy kihangsúlyozzuk az eddigi ellentmondásokat, valamint azok alapos vizsgálatával új következtetéseket vonhassunk le az említett életrajz esetében. Célom egy modern Szilágyi-életrajz elkészítése, amelynek első lépéseként a róla szóló szakirodalmat tekintettem át. Vizsgálódásaim első eredményeként készült el jelen munka.

Dolgozatom legfőbb célkitűzése elsősorban Szilágyi Mihály megítélésének, valamint szerepvállalásának vizsgálata a hazai historiográfiában a 19. századtól egészen napjainkig Pálosfalvi 2017-es cikkével bezárólag. Ezáltal szeretném a történettudományban jelenlevő Szilágyi Mihály-képet sokkal árnyaltabbá és egyértelműbbé tenni, emellett pedig kiemelni Szilágyi személyének pozitív és negatív megítélés alá eső oldalát és azok hozadékait. Vizsgálódásom során elsősorban Szilágyi Mihály 1456-os, illetve azelőtti szerepvállalásának

¹ FRAKNOI 1913. 3.

² PÁLOSFALVI 2017. 93–102.

historiográfiai képét vizsgálom meg, ugyanis úgy gondolom, hogy a Mátyás trónra kerülésében való szerepének és kormányzósága alatti tetteinek megítélése a korábban egyértelműen neki tulajdonított érdemeiktől függetlenül egy standard negatív megítélés alá esik.³ Ezáltal követem végig a magyar historiográfiában a történetírók által felvázolt Szilágyi-kép változásait és ellentmondásait. Úgy gondolom, hogy oszmánellenes tevékenységei és tettei aligha tudnák más megvilágításba helyezni ezen időszakot, így az 1458 utáni események nem képezik kutatásom részét.

Kutatásom a másodlagos források értékelésén, illetve az azok által levont következtetéseken alapul ciklikus induktív és deduktív munkaforma révén. Vizsgálati szempontjaim a következők:

- 1) Megkívánom vizsgálni azt, hogy milyen szerepet tulajdonítottak az egyes szerzők Szilágyinak Hunyadi János hadjárataiban, illetve, hogy tettei milyen megítélés alá esnek a különböző feldolgozásokban.
- 2) Emellett arra is szeretnék választ találni, hogy miként alakult ki a még Bonfini által is megkülönböztetett két külön személyből egy egységes Szilágyi-kép – kiemelve azon történetírókat, akik a két személy kontaminálásában releváns szerepet játszottak.
- 3) Végül pedig azt vizsgálom, hogy a Szilágyiról született historiográfiában van-e fejlődési ív, azaz hogy a vizsgált szerzők által tett megállapítások révén jobban megismerhettük-e Szilágyi életpályáját, avagy nem.

Úgy gondolom, hogy ezen szempontok figyelembevételével választ kaphatunk arra, hogy miért nem rendelkezünk biztos állításokkal Szilágyi Mihály életével kapcsolatban, s hogy melyek lehetnek a kutatás azon pontjai, amelyek felett elsiklottak a korábbi történeti munkák, mivel nem fordítottak nagyobb figyelmet a kérdés, vagy éppen a bizonytalanságok tisztázására. Véleményem szerint ezek alapján dolgozatom keretein belül egy korszerű historiográfiai áttekintést tudok nyújtani Szilágyi Mihály életpályájának a feldolgozottságáról, amely által pontosan és helyesen tudom a hangsúlyt és a figyelmet a kutatás sarkalatos és ambivalens pontjaira helyezni, amely által rávilágíthatok az eddig ismert Szilágyi-kép problémáira.

³ Vö. PÁLOSFALVI 2013. 347–380.

2. A Szilágyi família

Mivel dolgozatomban Szilágyi Mihály életét és pályafutását vizsgálom a magyar történetírás alapján, ezért elengedhetetlennek tartom először tömören ismertetni a Szilágyi família eredetét és 15. századi helyzetét. Általánosan elfogadott, hogy a Szilágyiak tekintélyes középbirtokos nemesi család voltak a század elején, akik kiterjedt rokonsággal rendelkeztek.⁴

Szilágyi Mihály apja, Szilágyi László Maróti János macsói bán familiárisaként kezdte pályafutását 1403 körül a Délvidéken. Életpályája során familiáris szolgálattal emelkedett fel a kismanesek közül a köznemesség soraiba. Maróti megbízásából lett bácsi főispán, és támogatásával a Nápolyi László pártja mellé álló Czobor János három faluját nyerte el Bodrog megyében (Halmos, Jánosi, Szentmihály). 1405 és 1408 között Szreberniki várnagy lett Keresztúri Garázda Miklóssal együtt, s annak eredményes védelméért a királytól Doboka és Fehér megyékben kapott birtokadományokat. 1408-ban Heves és Nógrád megyei birtokaikért cserébe a Temes megyei Horogszeget és környékét kapták jutalmul, s harcostársával együtt közös címeradományban is részesült.⁵ Mindketten felvették a horogszegi melléknevet és rokonaikra is kiterjesztették birtokaikat, de Horogszeget a későbbiekben egyedül Szilágyi László és családja birtokolták.⁶

Az 1408-as boszniai hadjáratot követően Szilágyi László visszavonult Bács megyei birtokaira, majd megházasodott. Később Lazarevics István szerb despota szolgálatában Szatmár és Németi városok bírójaként tevékenykedett. 1410 körül Bellyéni Mihály fia István leányát, Katalint⁷ vette feleségül, aki a férfiágon kihalt középbirtokos család sarja volt, így a feleség hozományaként újabb jószágokkal gyarapodott a Szilágyi família birtokterülete. A házasságból több gyermek is született, azonban születési idejükről csak feltételezéseink lehetnek.⁸

⁴ KUBINYI 2001. 13.

⁵ ELEKES 1952b. 91. Elekes szerint ez ritka esetnek számított, s általában csak rokonok körében fordult elő.

⁶ ENGEL 2001a. Fraknoi említi monográfiájában, hogy a hollósi és a kúnszöllősi földeket is uradalmához kívánta csatolni Fraknoi 1913. 13. Ez azért érdekes, mert sokáig tartotta magát az a téves elképzelés, miszerint Hunyadi Hollóson jött világra. (Lásd OSZVALD 1916. 365.) A kérdést Elekes tisztázta végérvényesen. ELEKES 1952b. 83.

⁷ ENGEL 2001a

⁸ A régebbi tendencia alapján négy gyermeket lehetett beazonosítani – két fiút (Mihály és Osvát), valamint két lányt (Erzsébet és Zsófia). (E. KOVÁCS 1990b. 13.; FRAKNÓI 1913. 13.) Elekes négynél több gyermeket említ, azonban név szerint ő is csak négyet tud megnevezni. A modernebb felfogás szerint Kubinyi András és E. Kovács Péter már hat gyermekről tesznek említést: három fiúról és három lányról. (KUBINYI 2001. 14.; E KOVÁCS 1990b. 37.) A fiúk közül Kubinyi szerint Osvát a legidősebb, a második Mihály, a harmadik pedig ifjabb László. Emellett a rangsor mellett szólnak a Szilágyi fiúk tisztségeiről fennmaradt adataink, miszerint Osvátot már 1446-ban Hunyadi temesi alispánjaként említik a források. Ifjabb Lászlóról pedig azt írja Kubinyi, hogy róla semmi más nem tudunk, csak azt, hogy Mihály bátyja nándorfehérvári várnagya volt, akit 1456-1457 körül Brankovics szerb despota megöletett. KUBINYI 2001. 14.

Az 1420-as évek végén, feltehetőleg 1428–1430 között köttethetett Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet házassága. Rengeteg elmélet és vélemény van arról, hogy milyen alapon és milyen céllal jött létre ez a frigy, ugyanakkor nézetem szerint viszonylag jó magyarázatot nyújt, ha a családok kölcsönösen felismert közös érdekét sejtjük a házasság mögött.⁹

Végezetül ugyancsak érdemes azt is kiemelni, hogy a legtöbb történetíró Hunyadi érdekházasságát feltételezte. Ezt arra alapozták, hogy a köznemes Szilágyiak rokonsága segítette Hunyadi Jánost felemelkedését, valamint kapcsolatai hálójának kiszélesítését a délvidéki nemesség körében.¹⁰ Ez kétségtelenül igaz, ugyanakkor Hunyadi János maga, illetve apja, Vajk is Zsigmond király udvari lovagjai voltak, hiszen Oszvald megállapítása szerint a 15. század legelején Szilágyi László még csak Maróti familiárisaként tevékenykedett, amikor Serbe fia Vajk már a király udvarában teljesített szolgálatot.¹¹ Mindezek alapján úgy gondolom, hogy tényként kezelhetjük, hogy a házasság mindkét család számára hasznos volt, távlatosan nézve pedig meglehetősen jövedelmezőnek bizonyult.

3. Szilágyi Mihály a magyar historiográfiában

Dolgozatomban a Szilágyi Mihály életére vonatkozó historiográfia feldolgozását két külön részben tárgyalom. Az első alfejezetben a 19. századi történeti műveket vizsgálom Teleki munkájától kezdve egészen Fraknói Vilmos Szilágyiról szóló monumentális kötetéig, amely több szempontból is éles választóvonalként szolgál a Szilágyi feldolgozások esetében. Ezt követően a 20. századi történeti munkákat tekintem át Miskolczi Gyula összefoglaló művétől számítva egészen a modernkori történeti feldolgozásokig, ami Pálosfalvi 2005-ös *Nikápolytól Mohácsig* című összefoglaló kötetéig terjed. Utóbbi szerző a bevezetésben is említett 2017-es tanulmányt pedig külön fejezetben vizsgálom annak jelentősége és a Szilágyi-életrajzot illető rendhagyó következtetései és biográfia újraértelmezése okán.

Azért itt húztam meg a témát érintő szakirodalmi feldolgozások határait, mivel úgy gondolom, hogy a Szilágyi-életrajz legnagyobb ellentmondásainak és a Szilágyi-kérdés tisztázatlanságának a gyökereit a 19. századi történészek munkáiban kell keresnünk, mivel a

⁹ A kérdéssel foglalkozó munkákban is nyomatékosan szerepel az a megállapítás, miszerint a Hunyadi és a Szilágyi birtokok egymástól mindösszesen 50 km távolságban helyezkedtek el. (ELEKES 1952b 96; OSZVALD 1917. 64; TEKE 1980. 85; TEKE 1997. 28.) Ezek alapján nem feltétlenül kell a két familia ismeretségét a szerb udvarhoz kötni attól függetlenül, hogy mind Szilágyi László, mind Hunyadi János gyakran megfordult ott.

¹⁰ TEKE 1997. 27.

¹¹ E. Kovács szerint a Hunyadiak az első jelentős birtokadományukat csak 1434-ben szerezték – innentől számítható Hunyadi a délvidéki nemesség vagyonosabb rétegei közé. (E. KOVÁCS 1990. 37.) Hunyadi pályafutására lásd ENGEL 2003. 512–526.

20. századi feldolgozások döntően a korábbi művek megállapításait vették alapul. Ennek nyomán kerülhetett be a Pálosfalvi által (is) hibásnak vélt Szilágyi Mihály-kép a közgondolkodásba.

Úgy gondolom, hogy egy életrajz esetében érdemes külön kezelni az adott személy biográfiáját alaposan feldolgozó műveket a más, többnyire összefoglaló jellegű, egy adott kérdés köré szerveződő (pl. Hunyadi János hadjáratai, a Magyar Királyság politikai, katonai eseményei, külpolitikája stb.) munkáktól. Mindazonáltal ezt Szilágyi Mihály esetében nem tartom kivitelezhetőnek, mivel nagyon kevés az olyan mű, amely ténylegesen és egyedüli módon Szilágyi személyére koncentrálna.

3.1. A Szilágyi-kép a 19. századi történeti munkákban

Úgy vélem, Szilágyi Mihály életének 19. századi historiográfiai feldolgozottságát nem lehet gróf Teleki József monumentális művének említése és vizsgálata nélkül elkezdni, hiszen munkája a Hunyadi-kor egyik alapművének tekinthető az abszolutizmus időszakában, amely közvetlenül éreztette pozitív hatását a nemzet számára.¹² Munkájában Szilágyi neve először a várnai hadjáratl kapcsolatan kerül elő a felállított csapattestek sorainak taglalása alkalmával. Teleki itt a balszárny esetében öt zászlóaljról ír, amelyek vezetését egy bizonyos Mihály nevű alvezérre bízta Hunyadi, akit a török források következetesen Fekete Mihálynak neveznek. Ugyanitt Nadányi János *Florus Hungaricus* című műve alapján megjegyzi, hogy a Szilágyi Mihállyal való azonosítás sem lehetetlen, azonban Nadányi főként a Geréb¹³ név használata alapján következtetett arra, hogy vélhetőleg azt fordították, vagy éppen értelmezték az oszmánok „kara”-nak, vagyis feketének. Teleki nézete szerint pusztán szószármaztatás alapján nem feltétlenül lehet helyes ez a következtetés, s a későbbiekben azt is tisztázni érdemes, hogy valóban a későbbi kormányzóra, Hunyadi Mátyás nagybátyjára utalhatnak-e az oszmán források.¹⁴

¹² GUNST 1995. 139.

¹³ Nadányi azzal érvel, hogy a Szilágyiakat gyakran Gerébnek is nevezik, mivel egy ilyen nevezetű vidékről származik a família. (NADÁNYI 2001. 189.) Thury olyan megállapítást is tesz Telekire hivatkozva, miszerint Szilágyi Erzsébetet a rokonsága révén Geréb Erzsébetnek is szokták említeni. (THURY 1893a 299.) Itt a feltehető rokonság alatt Szilágyi Zsófiát érdemes kiemelni, aki – mint tudjuk – Vingárti Geréb Jánoshoz, Hunyadi alvajdájához ment feleségül. THURY 1893a. 299.; FRANKÓI 1913. 102; ENGEL 2001.

Ugyanakkor érdemesnek tartom kiemelni azt a fontos tényt is, hogy Nadányi alapvetően egy nagyon fontos körülmény alapján azonosítja be Kara Mihál személyét Szilágyiéval, méghozzá azáltal, hogy Khalkokondyles bizánci történetíróra hivatkozik, aki egy olyan megállapítást tesz, miszerint Hunyadi Kara Mihál nővérét vette feleségül. Vö. PÁLOSFALVI 2017. 99.

¹⁴ TELEKI 1852. I. 431.

Tehát Teleki csupán mellékes információ gyanánt játszott el azzal a gondolattal, hogy azonosítsa Kara Mihált egy létező személlyel, azonban a Szilágyival történő identifikálás lehetőségét ő is meglehetősen feltételesen kezelte, s egyáltalán nem volt biztos Nadányi megállapításainak a helyességében. Mindenesetre e kérdéssel ezt követően már nem foglalkozott, a Rigómezei csata ismertetésénél egyáltalán nem szólt sem Kara Mihál, sem pedig Szilágyi Mihály személyéről, sőt a mai ismereteinkkel ellentétben éppen azt emelte ki (tévesen), hogy Rigómezőnél meglehetősen kevesen estek el a magyar bárók közül.¹⁵

Szilágyi Mihályról legközelebb csak a nándorfehérvári ostromnál esik szó, ahol a szerző meglehetősen pozitívan értékelte tetteit,¹⁶ sőt egyenesen a „bajnok” jelzővel illette. Ezt azért tartom fontosnak kiemelni, mivel a nándorfehérvári eseményeket követően, a Mátyás megválasztása körüli idők ábrázolásakor Szilágyit tüzesnek és erőszakosnak, valamint hajthatatlan jelleműnek titulálta,¹⁷ amely egy meglehetősen negatív a „bajnok” jelzővel szemben.

Szalay László *Magyarország története* című összefoglaló munkájában igen részletesen kitér a várnai csata körülményeire és a hadászati felállásokra is, azonban a Teleki által említett balszárny esetében csak annyit jegyzett meg, hogy az ott felállított öt magyar zászlót a devinai lópoltalmazta, míg a jobbszárny Tallóci és Rozgonyi vezetése alatt állt – a balszárny esetében azonban nem nevezett meg konkrét személyt, aki vezethette volna itt a seregtesteket. Ennél érdekesebb, hogy Telekivel ellentétben azt állította, hogy Rigómezőnél a magyar zászlósorak közül mindenki meghalt.¹⁸ Az említett eseményeknél sem Szilágyi Mihály, sem Kara Mihál említése nem fordul elő, holott Szalay bizonyosan használta Teleki művét. Ekkor azonban még csak mindössze egy év telt el a két mű kiadása között, így feltehetően kétellyel és fenntartásokkal kezelte Teleki írását – ahogyan azt a későbbi munkák is tették. Művében Szilágyit mindössze Nándorfehérvárnál említette, azonban nem a csata kezdetétől, hanem közvetlenül csak az ostrom előtt, miszerint Nándorfehérvár védőinek parancsnokai Guti Ország Mihály és Juan Bastilda spanyol hadvezér voltak. Jellemzése azonban pozitív, mivel azt írja róla Szalay, hogy jelentősen kivette részét Hunyadi támadásaiban.¹⁹

¹⁵ Név szerint csak Szakadáthi Tamást és Kórógyi Jánost emeli ki. TELEKI 1892. II. 100. Vö. PÁLOSFALVI 2005. 104.

¹⁶ TELEKI 1892. II. 411.

¹⁷ TELEKI 1892. II. 504, 536.

¹⁸ SZALAY 1853. III. 105.

¹⁹ SZALAY 1853. III. 149.

Az 1867-es kiegyezést követően létrejövő szervezeti feltételek következtében született Horváth Mihály Magyarország átfogó történetét feldolgozó munkája,²⁰ amelyben a szerző szintén nem említette Kara Mihált, helyette a nagyváradi püspököt nevezte meg a balszárny vezetőjeként; ez Rónai Horváth Jenő szerint azonban tévedés lehet.²¹ Szalayval megegyezően csak Nándorfehérvárnál említi a vizsgált személyt, miszerint Hunyadi a várat László fiára, Szilágyira, Ország Mihályra és a spanyol hadvezérre hagyta. Ez azért érdekes, mert Szilágyi Mihály itt csupán második helyen szerepel a vár vezetőinek sorában.²² Horváth művében Szilágyi cselekedeteiről meglehetősen semlegesen szól a Hunyadi László halálát követő események ismertetése alkalmával, s halálát is pusztán tényként közölte.

A következő években megélénkültek a történészi vizsgálódások a várnai csata vonatkozásában, hiszen Vaszary Kolos mellett Rónai Horváth Jenő és Thury József is alapos monográfiát szentelt az eseménynek. Vaszary műve abból a szempontból kívül esik vizsgálódásunk tárgyától, mivel ő sem Kara Mihálról, sem Szilágyiról nem tett említést, ugyanakkor enyhe kritikát fogalmazott meg Horváth Mihály és Teleki munkáival szemben.²³ Ugyanitt érdemes kiemelni Pór Antalt,²⁴ illetve Máriássy Béla munkáit, amelyekben azonban alig esik szó Szilágyiról – főként csak a nándorfehérvári ostrom során kerül elő a neve.²⁵

Rónai igyekezett a csatáról írott történetírói beszámolókat objektíven kezelni,²⁶ emellett fontos célja volt a Teleki munkájában észlelt tévedések korrigálása is.²⁷ Ugyanakkor kiemelte, hogy Hunyadit számos leírásban a balszárny vezetőjének teszik meg, holott Rónai megemlíti, hogy tudomása szerint Hunyadinak nem volt szilárd helyzete a csata során.²⁸ A balszárny esetében megjegyezte, hogy állítólag a szárny vezetőjeként tartható számon a török történetíróknál Cseheryn Mehelként, a német történetíróknál Schwarzer Michaelként szereplő Fekete Mihály.²⁹ Őt mindenképpen a balszárnyra helyezte, mivel nézete szerint több helyen is erre utalnak a

²⁰ ROMSICS 2008. 177.

²¹ RÓNAI 1888. 290.

²² HORVÁTH 1871. III. 59. Ez főként azért érdekes, mert mára egyedül Szilágyi Mihálynak tulajdonítjuk a vár parancsnoki feladatköreit. Erre lásd KUBINYI 2006. 929.

²³ VASZARY 1864. 4.

²⁴ ROMSICS 2011. 156.

²⁵ PÓR 1873. 288.; MÁRIÁSSY 1884. 249. Ugyanakkor érdemesnek tartom kiemelni, hogy példának okáért Máriássy meglehetősen pozitívan ábrázolta Szilágyi kormányzói időszakáról. MÁRIÁSSY 1884. 255–290.

²⁶ Helytelennek ítéli Długosz azon állítását, miszerint Cesarini bíboros úgy vette rá Hunyadit az újabb hadjárat megindítására, hogy az elfoglalt bolgár területek uralmát kínálta neki, ami meggyökeresedett a történetírásban. RÓNAI 1888. 120.

²⁷ RÓNAI 1888. 275.

²⁸ RÓNAI 1888. 289.

²⁹ RÓNAI 1888. 290.

kútfők. Rónai is úgy gondolja, hogy Szilágyi a balszárnynon vezetőszerpet töltött be, azonban Szilágyit a Rónai által is sokat bíralt és kifogásolt Teleki alapján azonosította be a csata során.³⁰

Thury írásában ugyanakkor nem kerül elő Kara Mihál neve, holott ismerte Rónai művét, hiszen írásának bevezetésében maga említi, hogy Rónai munkája nyomán született meg a várnai csatára koncentráló munkája, azonban ő az ismert történetírók művei mellett török források alapján igyekezett rekonstruálni az eseményeket.³¹

Thury másik történészi érdeme, hogy a következő évben kiadásra került a török történetírók munkáinak fordítását közlő műve, amely által rengeteg információ jutott birtokába a magyar–oszmán harcokkal foglalkozó kutatóknak. Kara Mihál esetében két fontos tényrt rögzít. Egyrészt a várnai csatában való szerepvállalásával kapcsolatban Teleki megállapításai nyomán kiemelte, hogy a névtelen török történetíró szerint is a balszárnny vezetője volt.³² Thury Rónaira hivatkozva emeli be az említett személy lehetséges azonosításait – köztük Szilágyi Mihály nevét is. A másik ilyen jelentős eredmény, amely eddig nem volt közismert a témával foglalkozó 19. századi történetírók számára pedig a rigómezei csatára vonatkozik, miszerint a magyarok közül néhány előkelő főúr török fogságba esett – köztük Kara Mihál is. Ugyanakkor a török forrás közli azt is, hogy ez nem volt végleges, mivel a szultán később szabadon engedte Kara Mihált.³³

Thury tevékenységénél azonban ki kell térnünk egy feltételezetten Szilágyi Mihály fogságára vonatkozó historikus költeményre is.³⁴ A történet Szilágyi és Hajmási históriája, amely egy szendrői névtelen írása nyomán került bele a Csoma-kódexbe. A mű beazonosítása során Thury határozottan érvelt Kara Mihál, vagy más történetíróknál Michael Zilagi, Cara Michael, Cerno Michales névalakok beazonosítása során Szilágyi Mihály személye mellett. A história részletes ismertetése szétszakítaná dolgozatom kereteit, ezért csak a legfontosabb lényegi összefüggéseket emelem ki ezzel kapcsolatban. Thuryt követően Honti János mutatott rá arra, hogy ez a monda a magyar mellett a délszláv, valamint a germán mondákban is jelen volt

³⁰ RÓNAI 1888. 290. Még hivatkozik is a konkrét jegyzetre, ahol Teleki megfogalmazza az azonosítással kapcsolatos aggályait. RÓNAI 1888. 290.

³¹ THURY 1892. 636.

³² THURY 1893b. 21–22.

³³ Még hozzá nem is akárhogyan. Thury előadása szerint: „(...) a bégek és a vezírek Murád szultánhoz jöven szerencsét kívántak és kezet csókoltak neki.” (THURY 1893b. 25.) Nem tudjuk, hogy ez mennyire lehet valós, vagy éppen hiteles adat, ugyanakkor ez a részlet Pálosfalvi figyelmét sem kerülte el, aki úgy gondolja, hogy ezt a szultán nem véletlenül tette, ugyanis Csornai Mihályt annak fényében engedte szabadon, hogy előteremtse túsul adott fia számára a váltságdíjat. PÁLOSFALVI 2017. 99.

³⁴ THURY 1893a. 293–306.

kisebb-nagyobb változtatások következtében.³⁵ Szerinte lengyel közvetítéssel érkeztek a monda alapjai az országba, emellett megjegyzi azt, hogy Thury történelmi megállapításai helyesek, de magyarázata feltehetően téves. Azonban érdemesnek tartom kiemelni, hogy a monda történelmi alapjai csak hazánkban születtek meg ténylegesen. A témával kapcsolatos legfrissebb feldolgozás Drosztmér Ágnes nevéhez kötődik,³⁶ aki munkájában egy új oszmán költeményt mutatott be (Szuzi Cselebi *Gazavatnamé* című munkáját), ahol szintén említésre kerül Kara Mihál alakja. Az epikus költemény Mihaloglu Ali bég és a havasalföldi vajda, Erdel bég leányának, Meryemnek a szerelmét beszéli el. A mű forrása az oszmán krónikákban keresendő, s érdekességképpen ennek is van valós történelmi alapja, ugyanis a történetben szereplő Ali bégnek valóban két keresztény felesége volt.³⁷ Drosztmér ugyanakkor kiemeli, hogy a *Gazavatnamé* című munkában a „Fekete bán” elnevezés szerepel, amelyből arra a megállapításra jutott, hogy csak abban az esetben jelenthető ki, hogy valóban Szilágyit említi ez a török forrás, amennyiben Kara Mihált ténylegesen és bizonyosan vele azonosíthatjuk.³⁸

Visszatérve a 19. századi historiográfiára, Kiss Lajos monumentális négyrészes, folytatásokban közölt művét tartom érdemesnek kiemelni, amelyben a rigómezei hadjáratot elemezte. Nála jelenik meg először Kara Mihál ténylegesen a rigómezei ütközet során a török forrásokra – elsősorban Thury előbb említett alapján – hivatkozva. Kiss azonban már egyáltalán nem foglalkozott Kara Mihál és Szilágyi Mihály személyének problematikájával, Thury közreadott történelmi alapján ugyanis egyértelműnek vélte a két személy megfeleltetését.³⁹ A rigómezei ütközetrel kapcsolatban nagyon részletesen bemutatta annak körülményeit, hadmozdulatait, valamint Hunyadi szerepét az ütközetben, sokáig említésre sem méltatva Szilágyit, azonban a csata utolsó napjának, a szekérvár elfoglalásának taglalásakor – szintén a török történetírókra hivatkozva – megemlíti a magyar bárók fogságba kerülését.⁴⁰ Köztük szerepel a törökök által Kara Mihálként említett személy is. Kiss itt Thury török történetírókat feldolgozó műve nyomán azonosította Kara Mihált Szilágyival. A pozitívista történetírás jegyében meglehetősen elismerően értékelte Szilágyi szerepét a csata végén, hiszen véleménye szerint Szilágyi még a

³⁵ HONTI 1930. 25–37. A magyar mondákban ugyanis gyakran cserélődik a két szereplő esetében a baráti és a testvéri kötelék, a török, vagy éppen a tatár fogság, a két főszereplő párbajának kimenetele, valamint Szilágyit gyakran Mihályként, néha pedig Miklósként említik (ugyanaz igaz Hajnási esetében a László, vagy az István névalakokkal kapcsolatban). Míg a germán mondák esetében szinte kivétel nélkül testvérekről van szó, addig a délszlávoknál csak barátokra utalnak a két szereplő esetében, azonban itt nem léteznek a történetben szereplő személyek azonosításai. HONTI 1930. 26–27.

³⁶ DROSZTMÉR 2012. 311–326.

³⁷ DROSZTMÉR 2012. 314.

³⁸ Drosztmér 2012. 323.

³⁹ THURY 1893b 21–22.

⁴⁰ THURY 1893b 25.

halált is vállalta volna annak érdekében, hogy sógora, Hunyadi János élve megmenekülhessen a csatából. Mindebből Kiss azt a következtetést vonta le, hogy Szilágyi a végsőkéig a csatatéren maradt, tehát valószínűleg a szekérvár védelme közben esett fogságba.⁴¹ Ez mindössze egy hipotézis, hiszen sem a primer sem pedig a szekunder forrásanyagban nem szerepelt ez az információ – mindenesetre a későbbi munkákba is bekerült ez a megállapítás. Ugyanakkor – szintén a török történetírókra hivatkozva, valamint a Thurnál olvasható történet nyomán – a szerző közölte, hogy Szilágyit hamarosan szabadon bocsátotta a szultán, azonban ennek indokáról és következményéről nem szolgál semmilyen információval.⁴²

Rónai *A Magyar hadi krónikában* – vélhetőleg Kiss írását alapul véve – már megemlítette a rigómezei ütközetben résztvevő főurak között Szilágyi Mihályt, szót sem ejtve Kara Mihálról – ez már csak azért is érdekes lehet számunkra, mert a várnai hadjárat esetében meg sem említi Szilágyit, vagy éppen a balszárnny vezéreit, mint tette azt előző művében.⁴³ Kiss nyomán ő is úgy fogalmazott, hogy Szilágyi a rigómezei ütközet során a szekértáborból sikeresen kitörő Hunyadi Jánossal ellentétben ottmaradt egy kis számú had élén, hogy biztosíthassa Hunyadi számára a sikeres menekülést, így Kiss írásával egyetértésben itt is meglehetősen pozitív a hadvezér megítélése. Ezzel szemben a magyar honfoglalás millenniumi eseménysorozatának égisze alatt elkészült,⁴⁴ Szilágyi Sándor szerkesztette *A magyar nemzet története* IV. kötetében Fraknói Vilmos mintegy tudomást sem véve elődei munkájáról, sem Várnánál,⁴⁵ sem pedig Rigómezőnél nem tett említést Szilágyi Mihályról. Nevét első alkalommal Nándorfehérvárnál említette a szerző mindössze egyetlen alkalommal Nándorfehérvár egyedüli kapitányaként. Hunyadi Mátyás trónra kerülése során viszont egyértelmű vezetőszeropéről tájékoztat Fraknói, noha megfogalmazása szerint: „(...) a vezérlő szerep Szilágyi Mihálynak jutott, ki föladataiban erőszakos természetének a bosszúvágytól élesztett egész szenvedélyességével járt el.”⁴⁶

Az előzők összefoglalásaként levonhatjuk azt a következtetést, hogy míg Teleki egyedül Kara Mihál jelenlétében biztos a várnai ütközetre vonatkozóan, s a Szilágyival feltételezhető azonosítást csak megemlíti Nadányi alapján, de valójában meglehetősen bizonytalan ezzel kapcsolatban, s előreláthatóan aggályait fejezi ki a későbbi történeti munkák számára. A várnai

⁴¹ Kiss 1895. 480.

⁴² Kiss 1895. 480. Egyedül csak annyit tesz hozzá ehhez az esethez, hogy tudomása szerint negyven magyar fogoly szökött meg a szultán fogságából, akik Konstantinápolyba menekültek. Itt felvetődhet az a kérdés, hogy vajon valami általános amnesztiáról lehetett szó, vagy mindössze egy sikeres mentőakcióról.

⁴³ Kiss 1895. 481.; Rónai 1888. 289.

⁴⁴ Romsics 2011. 155.

⁴⁵ A várnai ütközetre vonatkoztatva Fraknói csak azt említette, hogy a balszárnnyat Hunyadi vezette. Fraknói 1896.

⁴⁶ Fraknói 1896.

csatát feldolgozó művek jelentős mértékben megcáfolták Teleki hibás adatait és eredményeit – azonban, ami a jelen kutatás számára legfontosabbnak bizonyult mindezek közepette az az, hogy Szilágyira vonatkozóan elfogadták Teleki, vagy éppen Nadányi állításait. Thury legjelentősebb érdeme a Szilágyi-kérdést illetően az, hogy a török források által bebizonyította, hogy Kara Mihál igenis jelen volt Várnánál és Rigómezőnél is, s az általa ismertetett história révén egyértelműen összemosta Kara Mihált Szilágyival. Thury felvetése még gyenge lábakon állt, de a korszak történészei kétségtelenül elfogadták érvelését – ennek köszönhetően Kiss már tényként közli Szilágyi részvételét Rigómezőnél, s Kara Mihálra Szilágyi szinonimájaként tesz utalást. A Szilágyi-kép megítéléséről ekkor még pedig elsősorban csak Nándorfehérvár esetében beszélhetünk ténylegesen, azonban ott Horváth és Rónai munkáját kivéve mindenhol pozitívan ismerik el Szilágyi Mihály szerepét és cselekedeteit.

3.1.1 Fraknói Vilmos monográfiája

A pozitivistá történetírók közül Fraknóinak az előző munkájában írtaktól függetlenül vélhetőleg feltűnt a Szilágyi életével kapcsolatos ellentmondás – amint erre dolgozatom elején is utaltam –, s 15 évvel később egy egész monográfiát szentelt Szilágyi Mihály életének pontos rekonstruálására.⁴⁷ Fraknói művének jelentőségét bizonyítja, hogy máig nem született olyan monográfia, amely kizárólag Szilágyi Mihályra koncentrált volna, bemutatva életét, pályafutását, valamint katonai és politikai tevékenységét. Ennek okán Fraknói írását a 19. századi munkákon belül külön alfejezetben tekintem át. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy noha e hiánypótló mű már a 20. században született, ugyanakkor a források felhasználását, valamint a metodológiát illetően még inkább a 19. századi munkákhoz sorolandó. Főként annak ismeretében, hogy mennyire meghatározta a közgondolkodást Szilágyi Mihály vonatkozásában, ugyanis a műben előkerülő megállapítások jelentős választóvonalként szolgáltak Szilágyi Mihály vonatkozásában – a Fraknói monográfiában leírtakat a későbbi történeti munkák kész tényként kezelik.

Fraknói a Szilágyi família bemutatását követően tért ki Mihály kevésbé ismert fiatalkorának rövid áttekintésére. Rekonstrukcióját elsősorban egy Hunyadi László és Mátyás által 1456-ban kelt levélre, valamint Mátyás már uralkodóként, 1458-ban kiadott oklevélre alapozta, amelyek arról tesznek említést, hogy Szilágyi fiatal kora óta Hunyadi János mellett teljesített katonai

⁴⁷ Érdemesnek tartom kiemelni, hogy Fraknói nem csak e munkájában nélkülözte Szilágyi Mihály említését, hanem 1890-ben megjelenő Hunyadi Mátyás király 1440–1490 című munkában sem tett róla említést. Mátyás regnálása alatti ténykedését így minősítette a szerző: „(...) ő töltötte be a vezető szerepet, ki erőszakos természete egész szenvedélyességével és kiolthatatlan bosszúvágy által is ösztönözött volt.” FRAKNÓI 1890.

szolgálatot. Ennek következtében Fraknói egyértelműnek vette, hogy noha a levél Szilágyi gyerekkorát, fiatalkorát emeli ki – nem pedig Hunyadi Jánosét –, attól függetlenül Szilágyi a kezdeti sikerek óta Hunyadi János mellett teljesített szolgálatot.⁴⁸

Tehát Fraknói kész tényként kezelte, hogy Szilágyi korai életét a – házassága révén megvalósuló – Hunyadi alatti szolgálat és fegyvertársi viszony töltötte ki. Ezt bizonyítja a következő idézet is: „*Hadjárataiban elválaszthatatlan társa, Szilágyi Mihály, sok éven át föltünést nem keltve, mint a «névtelen hősök» egyike vett részt. De később a vitézség merész tetteivel kiemelkedett a hadnagyok sorából, félelmissé vált az ellenség előtt, a mely emlékezetébe véste személyét és tetteit. Családi nevével nem törődve, a törökök «Kara» (Fekete) Mihálynak nevezték el, a mire sötétbarna arczzsine és fekete haja szolgáltatott alapot.*”⁴⁹

Úgy gondolom, hogy ez az idézet nagyon árulkodó lehet számunkra, hiszen csupa olyan részletet közöl, amelyeket korábban senki más nem említett. Teleki és Thury művei alapján már korábban is ismert volt, hogy Kara Mihál részt vett a várnai, valamint a rigómezei ütközetben (az utóbbinál fogságba is esett), azonban ezeket a tetteket korábban egyik történetíró sem illesztette ennyire határozottan Szilágyi Mihály feltételezett életpályájához. A Fraknói előtt levő egyetlen akadály, miszerint Kara Mihál és Szilágyi azonosak lennének csupán mellékes szálként jelenik meg, s mellette még azt is kijelenti, hogy a Fekete Mihály megnevezést csak pusztán a külseje alapján jelzőként „ragasztották” Szilágyira a török történetírók.⁵⁰ Fraknói mindössze Thuryra és a török történetírókra támaszkodott, hiszen Telekiről egy szót sem ejtett könyvében. Sajnos az azonban nem derül ki, hogy a szerző Teleki véleményét és megállapításait nem tartotta elfogadhatónak az életpálya ezen szakaszára vonatkozólag, vagy csak szimplán elegendőnek vélte Thury megállapításait. Hiszen így nem lehet véletlen, hogy tudomást sem véve Teleki eredeti kételyeiről, később a témát vizsgáló történészek számára ezáltal egy bizonytalan és meglehetősen mellékesnek tartott megjegyzésnek tűnhetett Teleki feledésbe merült észrevétele.⁵¹ A Fraknóit követő munkákban Szilágyi Mihály így már könnyen

⁴⁸ Fraknói ki is emelte itt, hogy a Szilágyi Erzsébet és Hunyadi János között megkötött házasság döntő befolyást gyakorolt Mihály életére és pályafutására is. Ugyanakkor fontosnak tartom megemlíteni, hogy Fraknói még nem lehetett pontos Hunyadi korára vonatkozóan, ugyanis a házasságban egy fiatal leány és egy idős, csatát megjárt, negyven év körüli hadvezér felbuzduló szerelmét látta. (FRAKNÓI 1913. 14.) A ma is elfogadott nézet, miszerint Hunyadi 1407 körül születhetett, csak jóval később, Elekes megállapításai nyomán lett nyilvánvaló és máig a kutatói konszenzus részét képezi. (ELEKES 1952b. 85.) Így viszont jogosan gondolhatta Fraknói, hogy a házasság megkötését követően Szilágyi Mihály ifjúként csatlakozott a nagy hadvezetési tapasztalattal rendelkező, negyvenéves Hunyadihoz.

⁴⁹ FRAKNÓI 1913. 17.

⁵⁰ FRAKNÓI 1913. 17.

⁵¹ TELEKI 1852. I. 431.

egybe tudott forni Kara Mihál ismeretlen alakjával, hiszen az ismeretlen személy – ti. Kara Mihál – érdemei beépültek Szilágyi Mihály biográfiájába.

Ezek alapján nem meglepő, hogy Fraknói is kiemelte Szilágyi szerepét a várnai csatában, miszerint Hunyadi a balszárnyon 12 zászlóaljat állított fel, amelyek közül – Fraknói szerint – a legutolsót bízta sógora vezetésére.⁵² Ez a megállapítás még helyesnek is tűnhet, azonban a török kútfők írtakat, miszerint az egész balszárny az ő vezetése alatt állt, azzal indokolta, hogy nagyon jelentős és aktív volt a csatában.⁵³ Ez mindenképpen pozitívum, sőt e megállapítás még helyes is lehetne, ha abból indulunk ki, hogy – legalábbis Fraknói szerint – Szilágyi könnyen felismerhető és jellegzetes külső tulajdonságokkal rendelkezett, ami azonban nem lehet több pusztán fikciónál – ahogyan arra az előző bekezdésben is utaltam. A következő jelentős esemény a Fraknói-féle Szilágyi-életrajzban a rigómezei csata, ahol a szerző megjegyezte, hogy Szilágyi a testvérével együtt fogságba esett.⁵⁴ Az azonban nem ismert, hogy Szilágyi testvérének fogságba eséséről mégis honnan informálódhatott a szerző, ezt követően azonban kitér a már fentebb ismertetett Szilágyi és Hajmási históriára Thury nyomán. Az Fraknói számára is ismert volt, hogy Mihály fogsága nem volt tartós, s végül a szultán szabadon engedte. A szerző nézete szerint, szabadulását követően fogságban maradt testvére érdekeit karolta fel, mivel ekkor a Marótiak pert viseltek Szilágyi Osvát ellen.⁵⁵ Ezek alapján arra következtethetünk, hogy Osvát lehetett az idősebb Szilágyi fiú, ami megmagyarázná Osvát 1446-os Temes megyei tisztségét, valamint azt is, hogy Mihályt miért csak testvérét követően találjuk az első adatolt hivatalában.⁵⁶ Az ellentmondásra egyébként Fraknói is felfigyelt, miszerint Szilágyi egyetlen jelentős hivatalt, sem birtokadományt nem szerzett Hunyadi kormányzósága idején, ám ezt Fraknói Szilágyi *sajátos jellemével* hozta összefüggésbe.⁵⁷ Márpedig Szilágyi előkelő helyzetét bizonyítandó, Fraknói megemlíti az Ecsedi Bátori Erzsébettel kötött házasságát, ám e frigről más információval nem rendelkezünk, mindössze annyi ismert, hogy nem kísérté gyermekáldás.⁵⁸

⁵² FRAKNÓI 1913. 17.

⁵³ FRAKNÓI 1913. 17.

⁵⁴ FRAKNÓI 1913. 18.

⁵⁵ Vö. PÁLOSFALVI 2017. 99.

⁵⁶ Vö. PÁLOSFALVI 2017. 96.

⁵⁷ FRAKNÓI 1913. 22.

⁵⁸ Ugyanakkor C. Tóth Norbert Bátoriakról készült családfájában szerepel Margit születési dátuma, miszerint Bátori Margit Szilágyi halálakor pontosan 16 éves lehetett, így viszont azt gyanítom, hogy a leány fiatalsága mellett még a nász elhálására sem volt lehetőség – így eleve nem lehet véletlen, hogy gyermektelen maradt ez a házasság. C. TÓTH 2009. 22.

Nándorfehérvár esetében Fraknói kiemeli, hogy a várkapitányi pozíció nagy jelentőségű tisztségnek számított a korszakban, komoly felősséggel is járt, amiből arra következtethetünk, hogy Szilágyinak mindenképpen élveznie kellett Hunyadi feltétlen bizalmát. Nándorfehérvár esetében Fraknói kiemelt egy eseményt Szilágyi és Brankovics között, ami vagy 1456 előtt, vagy pedig közvetlen a diadal után történhetett, s fegyveres összecsapásig fajult a két fél között, melynek következtében Brankovics megölte Szilágyi Osvátot.⁵⁹ Az 1456-os események tárgyalása során Fraknói egyértelműen pozitív fényben tünteti fel Szilágyi Mihályt, akire Hunyadinak a legvégső esetben is nagy szüksége volt, ezért Geszti Jánosra akarta bízni a vár védelmét, mert Szilágyira a támadások során nagy szüksége volt. A Mátyás és Szilágyi viszony során Fraknói egyértelműen Mátyást állítja be negatív személynek Szilágyival ellentétben, amelyet jól bizonyít a következő állítása: „(...) valószínű, hogy Szilágyi halála inkább megnyugtatóan mint károsan hatott rá [ti. Mátyásra], mert súlyos bonyodalmak veszélyét hátrította el.”⁶⁰

Ezek alapján kijelenthetjük, hogy Fraknói döntötte el véglegesen és végérvényesen a Szilágyi-kérdést a vizsgált monográfiában, ahol azonban egyáltalán nem vett tudomást Teleki fél évszázaddal korábbi művéről, sem pedig az ott olvasható figyelmeztetéséről Kara Mihál esetében. Egyértelműen Kara Mihálra csak mint török jelzőre utal Szilágyi Mihály esetében, amely mellett kifejti érveit is. Ezenkívül őhozza kötődik a plasztikus Szilágyi-kép megteremtése is, amelyet csak fokoz azzal Fraknói, hogy Szilágyi kezdeti karrierjét Hunyadi János mellett rajzolja fel ténylegesen. A monográfia jelentőségét bizonyítja, hogy ezt követően, a 20. századi művek szerzői egyáltalán nem kérdőjelezték meg Fraknói állításait a témát érintően. Fraknói ugyanis monográfiája által évtizedekre kanonizálta Szilágyi portréját a magyar történetírás számára.

⁵⁹ Itt érdemes hozzátenni, hogy Kubinyi szerint ifjabb Szilágyi László lelte ekkor halálát. KUBINYI 2001. 14. Annál is inkább, mert Osvát török fogságból való szabadulásáról semmit sem tudunk.

⁶⁰ FRAKNÓI 1913. 108.

3.2. Szilágyi alakja 20–21. századi historiográfiában

A 20. századi historiográfiai áttekintést – mivel Fraknói Vilmos művét még az előző századhoz soroltam – Miskolczi Gyula művével kezdem. Miskolczi, valamint Székely Ottokár műve egyaránt Hunyadi János hadjárataira koncentrál,⁶¹ általánosságban elmondható, hogy az említett szerzők nagyon alaposan adaptálták a korszak történetíróinak adatait a korábbi feldolgozásokkal összevetve, s számos alapkérdést kívántak megválaszolni, illetve végérvényesen tisztázni. Ezzel szemben Szilágyi Mihály, vagy éppen Kara Mihál alakja nem került említésre egyik tanulmányban sem. Ennek következtében Szilágyi megítélése műveikben meglehetősen neutrális.

Más a helyzet Oszvald Arisztid munkájával, aki írásában mindössze Hunyadi János karrierjének kezdeti momentumával foglalkozott. A mű részletesen kitért Hunyadi kezdeti pályafutására, azonban a Szilágyiakkal kapcsolatban nagyon kevés adatot közölt. Ide kívánczik, hogy Oszvald is úgy gondolta, Hunyadi és Szilágyi közösen voltak Itáliában – sőt mindketten nagyurak módjára szórták a pénzt –, holott az előbbi alfejezetben, Fraknói Vilmos ezen kijelentésénél már megbizonyosodtunk felőle, hogy ez valószínűleg tévedés, mivel nincs róla hiteles adatunk.⁶²

Bánlaky József *A magyar nemzet hadtörténete* című monumentális művében vázolta fel a hadtörténeti eseményeket. A várnai csata vonatkozásában azt írta, hogy a Devinai-tóra támaszkodó balszárnyon valószínűleg Hunyadi János sógora, Szilágyi Mihály parancsnokolt mintegy 5000 ember felett.⁶³ Bánlaky a Szilágyira vonatkozó forrásokat lábjegyzetben részletezte, miszerint a török krónikák által Kara Mihálként említett hadvezér Szilágyival helyettesíthető be. A rigómezei csata esetében pedig a fogságba esettek sorában említi Szilágyi Mihályt Szakadáthi Tamás, Kórógyi János és mások mellett, akikről azt írja, hogy később mind kiszabadultak.⁶⁴ Bánlaky írása az események tárgyalásához megfelelően tárgyilagos, semleges megítélést alkalmaz Szilágyi esetében. Nándorfehérvár ostromakor pedig továbbra is tárgyilagosan kijelenti, hogy Hunyadi a vár parancsnokának Szilágyi Mihályt (itt elsőként szerepel a felsoroltak közül), Hunyadi Lászlót, Ország Mihályt és a spanyol Bastildát rendelte.⁶⁵

⁶¹ MISKOLCZI 1913. 347–369, 545–583; SZÉKELY 1921. 1–64.

⁶² OSZVALD 1917. 66.; Vö. CSUKOVITS 1998. 11–36.

⁶³ BÁNLAKY 1928.

⁶⁴ BÁNLAKY 1928. A mind megszabadultak megjegyzés általános szabadon bocsátásra enged következtetni, ahogyan ennek már korábban is sújt adtam – ugyanakkor ilyenről nincs tudomásunk.

⁶⁵ BÁNLAKY 1928.

Hóman Bálint és Szekfű Gyula a szellemtörténeti iskola jegyében⁶⁶ megszülető *Magyar történetben* mindössze az 1456-os események közepette említi Szilágyi Mihályt, aki a 7000 főre tehető védősereg élén állt.⁶⁷ Említésre kerül a Brankovics–Szilágyi ellentét, amelynek következtében ifjabb László haláláról esik szó. Érdeemesnek tartom megemlíteni, hogy az 1456 utáni tevékenységek során nem ő kapja itt a főszerepet, hanem inkább Szilágyi Erzsébet mint özvegy és Mátyás édesanyja. Szekfű vonatkozó részeket szerzett munkájának vizsgálata során azt tartom még érdeemesnek kiemelni, hogy 1447-ben Csornai Mihály a szörényi bánság élére kerül, még hozzá Hunyad megyei híveként és rokonaként⁶⁸ utalnak rá.

A marxista történetírás kiemelkedő magyar medievistája, Elekes Lajos több művében is tárgyalta Hunyadi János oszmánellenes hadjáratait és azok eredményeit, közvetlen hatásait,⁶⁹ ugyanakkor Szilágyi Mihályra vonatkozóan mindössze a Hunyadiról írott monográfiájában tett több utalást is. Tisztázta a korábbi források és feldolgozások alapján a Hunyadi származására vonatkozó állítások (főként Oszvald megállapításai nyomán) validitását – például Hunyadi születésére és születési helyére vonatkozóan.⁷⁰ A Szilágyiak családfájának taglalásakor kiemelte Szilágyi Mihályt mint legidősebb fiút, akit egyértelműen Hunyadi híveként és fegyvertársaként nevez meg. Egyértelműen vele azonosítja Kara Mihált, amit a törökök elnevezésének tart, mivel egyértelműen Hunyadi alvezére volt, hiszen a fekete jelző Elekes gondolatmenetében a hadvezért jelöli, mivel Hunyadit vezetőként a Fehér jelzővel azonosítottak (Európa Fehér Lovagja).⁷¹ Szilágyi Mihály személyére vonatkozóan Elekes – vélhetőleg Fraknóinak az életpályájában található ellentmondásokra adott magyarázata alapján – meglehetősen negatívan viszonyul Szilágyi képességeihez és személyiségéhez. *„Egyéb képességei nem voltak arányban vitézségével s katonai tapasztalataival. Később, a Hunyadi halála után rászakadó nehéz feladatokkal alig tudott megbirkózni. Mátyás idején, kormányzóként, több tanújelét adta politikai érzéke fogyatékosságának, ingatagságának és túlzott hatalomvágyának. Jellemző s egyben Hunyadi éleslátását, elfogulatlanságát és befolyásmentességét dicséri, hogy bár elismerte és gyümölcsozta sógora katonai képességeit, politikai téren egész kormányzósága idején fontosabb tisztséget, feladatot nem bízott rá.”*⁷² Ez a magyarázat bár meglehetősen élesen bírálja Szilágyi politikai szerepléseit és tetteit,

⁶⁶ ROMSICS 2011. 306.

⁶⁷ HÓMAN–SZEKFŰ 1928.

⁶⁸ HÓMAN–SZEKFŰ 1928. Nem tudni, hogy miért. Ez azért lehet fontos körülmény, mert Pálosfalvinak is problémát jelentett Csornai rokonítása Hunyadi Jánossal. Lásd PÁLOSFALVI 2017. 100.

⁶⁹ Pl. ELEKES 1951. 85–120., ELEKES 1952a 93–117.

⁷⁰ ELEKES 1952b 85.

⁷¹ CSERNUS 1998. 47–128.; CSERNUS 1989. 81–98.

⁷² ELEKES 1952b 92.

ugyanakkor hadi képességeit pozitív színben tünteti fel, s a Fraknói által felvetett ellentmondást azzal oldja fel, hogy a hadi tevékenységen kívül másban nem jeleskedett, ezért Hunyadi nem mert rábízni fontos tisztségeket, feladatokat a hadakozáson kívül. A várnai csata eseményei során Elekes kiemeli Szilágyit, aki a balszárnyat vezette, s akire a török krónikák Fekete Mihályként utalnak – Rigómező esetében nem tesz róla említést.⁷³ Végezetül Elekes a műve végén olyan megállapítást tesz, ami egyértelművé és hitelessé tehetné számunkra azt, hogy Szilágyi és Kara Mihál egy és ugyanazon személy, mivel kiemeli, hogy az oszmánok ellen küzdő népek mind megtartották és ápták a nagy hadvezérek emlékeit, s ugyanígy tettek a törökellenes harcok vezéreivel is, akikre mint saját hőseikre tekintettek.⁷⁴ Ide veszi Magyar Jánost, mint Hunyadi Jánost, Banovics Szekulát, mint Székely Jánost, valamint Kara Mihált, mint Szilágyi Mihályt. Ezzel levonhatjuk azt a következtetést, hogy Elekes az általa felhasznált források tükrében tényszerűnek és egyértelműnek vette a két Mihály megfeleltetését egymásnak.

Teke Zsuzsanna *Hunyadi János és kora* című művében nagyon alapos összefoglalót nyújt számunkra mindazon ismeretekről, amelyek elfogadottnak számítottak a korszakban. A várnai csata esetében találkozunk először Szilágyi Mihály nevével, akit egyértelműen a balszárny vezetőjeként azonosít mindenfajta egyéb melléknév, vagy megjegyzés nélkül – vélhetőleg tényként fogadta el Elekes megállapításait, s nem tartotta fontosnak Kara Mihál nevét megemlíteni.⁷⁵ Rigómező esetében ő sem említi Szilágyit, csupán Nándorfehérvárnál találkozunk a nevével, ahol annyi szerepel róla, hogy Hunyadi János sógora volt.⁷⁶ Ezek alapján úgy gondolom, hogy Teke művében meglehetősen semleges megítélés alá esik Szilágyi Mihály. Rázsó Gyula a *Magyarország hadtörténete* című kötetben előrevetítve főként Nándorfehérvár esetében emeli ki Szilágyi érdemeit, mint a vár parancsnokáét, valamint Hunyadi harcai során is kiemeli személyét, miszerint a török s a cseh harcok idején sok kitűnő katona vált jó seregvezérré, ahol Szilágyit Tallóci János és Máté mellett említi. Ezenkívül sem a várnai események során, sem pedig Rigómezőnél nem tesz említést Szilágyiról, csupán a nándorfehérvári események tárgyalásakor, ahol meglehetősen semlegesen ír személyéről. A Mátyás és a Szilágyi közötti ellentétek során Szilágyi megítélése egyértelműen negatív

⁷³ ELEKES 1952b 376–379.

⁷⁴ ELEKES 1952b 495.

⁷⁵ TEKE 1980. 137.

⁷⁶ TEKE 1980. 207.

színezetet kap, míg fogságba esése és halála taglalásakor pozitív színben tünteti fel a szerző – attól függetlenül, hogy Hunyadi oldalán viselt dolgairól alig tesz említést művében.

A továbbiakban érdemesnek tartom kiemelni Szakály Ferenc összefoglaló írásait, amelyekben azonban Szilágyi egyedül Nándorfehérvárral kapcsolatban kerül említésre – meglehetősen semlegesen.⁷⁷ Az Engel Pál, Kristó Gyula és Kubinyi András által jegyzett *Magyarország története 1301–1526* című tankönyvben Szilágyi egyedül Nándorfehérvár esetében kerül elő, máshol, más kontextusban egyáltalán nem tesz róla Engel – aki a vizsgált részt írta – róla említést.⁷⁸ Engel *Szent István birodalma* című művében inkább a magyar belpolitikára helyezte a hangsúlyt a külpolitika rovására, s Szilágyi Mihály neve is csak a Nándorfehérvárt követő események során kerül elő, Hunyadi László kivégzését követően, ahol meglehetősen semleges hangnemben ír róla. Kubinyi András *Nándorfehérvártól Mohácsig* című tanulmánykötetében korszerű összefoglalót adott az oszmánellenes harcokra vonatkozóan, azonban Szilágyi itt is csak Nándorfehérvárnál került említésre, ahol a korábbi feldolgozásokkal ellentétben kijelenti, hogy a várban maximum 2000 ember lehetett Szilágyi és Geszti János parancsnoksága alatt, majd a lábjegyzetben felhívja egy olyan tényre a figyelmet, miszerint a szakirodalomban nem került eddig elég nagy hangsúly arra, hogy a várparancsnok Hunyadi és Újlaki volt, akit ekkor az ő megbízásukból helyettesített Szilágyi, valamint Geszti.⁷⁹ Ezenkívül máshol nem ejt szót Szilágyiról, így itt is a semleges álláspontot tartom valószínűnek Szilágyi megítélésében. Érdemesnek tartom megemlíteni ugyanakkor, hogy a Bárány Attila, B. Szabó János, valamint Veszprémy László által szerkesztett 2017-es *Magyarország hadtörténete* című munkában hiába veszik sorra az oszmánellenes harcok eseményeit, Szilágyi nem kerül bennük említésre, amelynek oka számomra Szilágyi semleges megítélését jelenti.

Végezetül pedig Pálosfalvi egy jóval korábbi, 2005-ös összefoglaló művével, a *Nikápolytól Mohácsig* című publikációjának vizsgálatával zárom jelen alfejezetet. Fontosnak tartom kiemelni, hogy feltehetően a szerző számára ezen műve írásakor még nem lehetett megalapozott a 2017-ben közölt írása és véleménye, mivel a várnai csatában a balszárnyon említi Hunyadi hadteste mellett Szilágyit, valamint Orros Györgyöt is, akik közösen vezérelték a kontingenseket. Olyan megállapítást is tesz ezen a helyen, miszerint vélhetőleg az említett szárnyon Hunyadi távollétében sógora, Szilágyi Mihály parancsolt.⁸⁰ A rigómezei ütközetben

⁷⁷ SZAKÁLY 1986. 38.

⁷⁸ ENGEL–KRISTÓ–KUBINYI 1998. 211.

⁷⁹ KUBINYI 2006. 929.

⁸⁰ PÁLOSFALVI 2005. 92.

nem tett említést a vizsgált személyről, holott kiemelte, hogy sokan török fogságba estek, azonban példának egyedül Rozgonyi Sebestyént említi, aki csak évekkel később a genovaiak révén kerül kiváltására. Az adott fejezet végén a szerző Szilágyi Mihályról közöl rövid, ismeretterjesztő életrajzt, azonban fontosnak tartom kiemelni, hogy az életrajzban nem tesz arról említést, hogy Szilágyi Hunyadi oszmánellenes harciban szolgált volna – holott művében a várnai csata taglalásának mégis megemlíti –, s életpályáját a torontáli ispáni címmel kezdi ismertetni, mint az egyedüli biztos pont Szilágyi Mihály életére vonatkozóan a nándorfehérvári események előtt.⁸¹

Az elmondottak alapján úgy vélem, hogy az összefoglaló művek, akár a régebbi, akár a modernebb írások esetében többségében (pl. Miskolczi, Hóman–Szekfű, Teke, Szakály, Rázsó, Kubinyi) a semleges megítélés érvényesül, hiszen Szilágyit nem feltétlenül tartják mindenképpen kiemelendőnek a harcok során, holott itt már tudomásunk van a tényleges részvételéről (lásd a rigómezei csatában való részvételét Thury előtt). A vizsgált művek alapján egyedül Bánlakynál és Elekesnél kerül említésre Kara Mihál neve, azonban az azonosítás itt már tényszerű és csupán érdekességgéppen szerepel Szilágyi Mihály másik megnevezése is. Bánlaky például a kortárs művekkel szemben egyedülként említette Szilágyi szerepét Várnánál semleges minősítésben, azonban ténylegesen Elekes volt az, aki vélhetőleg Fraknói véleménye alapján erősíti meg Szilágyi Mihály jelenlétét Hunyadi János mellett.⁸² Elekes azon kívül, hogy nem kérdőjelzi meg a Szilágyi Mihállyal való azonosítás tényét, még a keresztény szimbolika által is igyekszik alátámasztani az azonosítás valószínűségét. Művében Szilágyi megítélésére mégis azt kell mondanunk, hogy a törökellenes harcok során pozitív, míg Szilágyi politikai tetteit mérlegelve viszont meglehetősen negatívan ír róla. Az ezt követő művek már egyáltalán nem feszegetik a Szilágyi Mihály – Kara Mihál kérdéskört, s gyakran Szilágyi nevét is egyedül csak Nándorfehérvár esetében emelik ki az oszmánellenes harcok során.

⁸¹ PÁLOSFALVI 2005. 116.

⁸² Ezt a nézetet valószínűleg az is fokozhatta Elekes számára, hogy ő azonosítja be – máig helytállóan – Hunyadi születését 1407 körülre, így viszont adott volt a közös pályakezdés elmélete a szerző számára. ELEKES 1952b 85.

4. Pálosfalvi munkájának jelentősége

Kutatásaim alapját Pálosfalvi Tamás – a bevezetésben már említett – 2017-es tanulmánya jelentette, ugyanis ő az első és tudomásom szerint jelenleg az egyetlen történész, aki felfigyelt és munkájában kifejtette a Szilágyi Mihály-életrajz adta ellentmondásokat. Írásában Pálosfalvi bemutatja, hogy mit is tudunk a Hunyadi hadvezéreként számontartott Kara Mihál személyéről, ugyanakkor arra is rávilágít, hogy a róla említést tevő történetírók közül senki sem volt tisztában a név mögött meghúzódó valódi személlyel kapcsolatban. Ezt jól bizonyítja az a tény, hogy senki sem nevezte meg konkrétan, tehát nem tudhatták, hogyan hívták eredetileg az említett, Kara Mihál névvel ellátott személyt.

A vonatkozó források tekintetében Pálosfalvi megnevezi Michael Beheimet, valamint egy ismeretlen oszmán szerzőt, akik mind kiemelték művükben Kara Mihál személyét. Kara Mihál ezek alapján Hunyadi oszmánellenes hadjárataiban tevékeny szerephez jutott, illetőleg Hunyadi egyes seregrészeinek is parancsolhatott. Ezenfelül nagyon fontos körülmény, hogy egy raguzai nemes 1448-ban a kevei táborban írt leveléből kiderül, hogy az említett személy Hunyadi Jánossal rokoni kapcsolatban áll, pontosabban a hadvezér sógora volt.⁸³ Ennek következtében a 19. századi történetírók Teleki József eredeti kételyei ellenére egytől egyig Szilágyi Mihállal azonosították Kara Mihált – attól függetlenül, hogy a dolgozatom elején található Fraknoi idézet által kiemelt ellentmondások Szilágyi Mihállal kapcsolatosan továbbra is megalapozottak voltak, csak éppen a történetírók figyelmen kívül hagyták. Pálosfalvi ezek alapján a Szilágyi Mihályt Kara Mihállal való megfeleltetést egy körkörös okoskodáson alapuló történészi fikciónak tulajdonítja, mivel egyetlen forrás sem bizonyítja ténylegesen, hogy a két Mihály egymásnak megfeleltethető lenne.⁸⁴

Pálosfalvi megjegyzi, hogy ez az összemosódás a két Mihály nevezetű hadvezér között adott volt, hiszen Hunyadi és Szilágyi Erzsébet házassága azt a következtetést vonta maga után, hogy a Szilágyi testvérek együtt harcoltak, részt vettek Hunyadi Jánossal a katonai hadműveletekben, később pedig Hunyadi alatt teljesítettek szolgálatot. Ez például Szilágyi Osvát esetében bizonyított is, aki 1446-ban Hunyadi temesi alispánja lett. Az írás ugyanakkor kiemeli, hogy Szilágyi Mihály születéséről nem tudunk semmit, csak feltételezéseink lehetnek róla. Emellett viszont azt sem tudjuk, hogy Szilágyi mikor házasodott meg, hiszen feleségéről, Batori Margitról csak 1461-ben értesülünk először az okleveles anyagok által, akiről ekkor már mint

⁸³ PÁLOSFALVI 2017. 100.

⁸⁴ PÁLOSFALVI 2017. 96.

özvegyről írnak. Emellett pedig az sem egy elhanyagolható körülmény Pálosfalvi szerint, hogy Szilágyi első adatolt hivatalviselése csak 1451-ben vette kezdetét torontáli alispánként, amelyet Pálosfalvi nem tart méltó hivatalnak Hunyadi János harcostársához, alvezéréhez képest. Ezek alapján Pálosfalvi olyan következtetésre jutott, hogy Szilágyi karrierje csak az 1450-es években vehette kezdetét, s a források alapján arra kell következtetnünk, hogy első jelentős hivatala a nándorfehérvári várkapitány tisztség volt. Így voltaképpen ekkortól számíthatjuk Szilágyi tényleges politikai és katonai karrierjét.⁸⁵

Az írás végén maga a szerző is elismeri, hogy ezen megállapításaival jelentősen csorbult az eddig ismerni vélt Szilágyi Mihálynak a karrierje és életrajza, hiszen az ő elképzelései alapján a valódi Szilágyi Mihály meglehetősen fiatal volt, mivel csak 1430 körül születhetett, tehát nagyjából Hunyadi Lászlóval azonos korban lehetett, amely jelentősen módosíthatná a történetírásban élő Szilágyi-képet Mátyás királlyá koronázása körüli időszakban, hiszen azokat élete csúcspontjaként élhette meg.⁸⁶ Ezenkívül az író még egy olyan megjegyzést is megejt írása végén, hogy mivel Szilágyi Erzsébet születési dátumát meglehetősen biztosan tudhatjuk (1410-1412), így a nagy korkülönbség alapján az is valószínű lehet, hogy a két gyermek (Szilágyi Mihály és Szilágyi Erzsébet) két külön házasságból születhetett.⁸⁷

Mindenesetre Pálosfalvi a Szilágyi Mihály feltételezett életéből elvett eseményeket egy másik személy – eddig jobbára ismeretlen – életrajzába helyezte bele, aki több szempontból is megfeleltethető Kara Mihálynak. Ez a személy pedig Temes megyei Csornai Mihály fia Mihály a szerző véleménye és érvei alapján. Az érvek alapján Csornai mellett szól a történetírók írásaiban a nevének torzulásai (Tschornym/Cirin/Cirne/Cserni, azaz Fekete alakok), valamint jól nyomon követhető részvétele Hunyadi János hadjárataiban. Pálosfalvi kondicionális nemesnek titulálja a famíliát, azaz katonai szolgálatok révén tagolódhattak be a magyar nemességbe, ahogyan az ismeretes számunkra a Hunyadiak és a Szilágyiak esetében is. Csornai mellett szólnak az érvek a hivatalviselés, valamint a harcok során történő fogságba esés miatt is. Ezenfelül Pálosfalvi szerint még az sem kizárt, hogy Hunyadi valamelyik nőtestvérét vette feleségül, így még sógora is lehetett Hunyadinak. Látványos karrierjének pedig pont a török fogság, valamint az igen magas váltságdíj előteremtésére tett kísérletei vetettek véget, ugyanis

⁸⁵ PÁLOSFALVI 2017. 96.

⁸⁶ PÁLOSFALVI 2017. 101.

⁸⁷ PÁLOSFALVI 2017. 101.

1454 után a forrásokban már nem kerül elő a neve, s egyetlen fia is török fogságban lelte halált, így a család és vele együtt Csornai személye és tettei hamar feledésbe merültek.

Érdekeseznek tartom kiemelni, hogy Pálosfalvi a kiemelt írásban részletezett eredményeit és hipotézisét már kész tényként szögezte le és fogalmazta meg a következő évben megjelenő írásában, amely voltaképpen a 2005-ös Nikápolytól Mohácsig című munka angol átirataként készült el.⁸⁸ Ebben a kötetben az oszmánellenes harcok során Szilágyi Mihály helyett már csak Kara Mihál személyét említi, akit az ezen fejezetben is részletezett indokok és érvek összefoglalásával Csornai Mihály személyével kerül azonosításba. Ezek alapján pedig a szerző a rigómezei csata esetében is rámutat arra, hogy a források által ott szereplő személy az általa beazonosított személlyel lehet azonos.

Összefoglalóan megállapítható, hogy Pálosfalvi Tamás jogosan és hatásosan kérdőjelezte meg a plasztikus Szilágyi-képet azzal a céllal, hogy közelebb kerülhessünk a Szilágyi személyét és tetteit övező ellentmondások és kétségek feloldásához. Mindezekén túl a szerző írásában rávilágít ennek a képnek a hiányosságaira, amelynek következtében a primer források figyelembevételével két különböző életrajzot különít el egymástól, amely által jelentős mértékben módosítja Szilágyi Mihály eddig ismertnek vélt életpályáját oly módon, hogy közben egy új történelmi személyt helyez az így kialakult hézagok helyére, jelesen az oszmánellenes küzdelmek soraiba. Az előtérbe kerülő Csornai Mihály személye ugyanakkor meglehetősen új a magyar történetírás számára, mivel historiográfiailag egy teljes mértékben új, eddig ismertelen személy került kiemelésre a történelemtudomány számára.

5. Eredmények

Elsőként Szilágyi megítélését összegzem a Hunyadi vezette hadjáratokkal kapcsolatban. Érdekese kiemelni, hogy nagyon sok összefoglaló műben Szilágyi csak Nándorfehérvárnál kerül említésre (pl. Szalay, Pór, Máriássy, Hóman–Szekfű, Rázsó, Szakály, Engel, Kubinyi munkái), többnyire semleges megítélés által, ugyanis ezen művekben nem kerülnek részletesebb kifejtésre ezen események.

⁸⁸ PÁLOSFALVI 2018. 124., 158.

Az első vizsgálati szempont során főként Szilágyi Mihály személyének és tetteinek a megítélését vizsgáltam. Ennek megválaszolására az alfejezetekben is külön taglaltam a 19. századi, illetve 20–21. századi történeti munkákat, mivel arra a megállapításra jutottam, hogy éles kontraszt figyelhető meg Szilágyi személyének a feldolgozottsága és a róla kialakított kép esetében. Érdekesnek tartom megjegyezni, hogy a Szilágyi személyével kapcsolatos kutatások legnagyobb része a 19. században történtek, így főként itt foglalkoztak megfelelő terjedelemben Szilágyi személyével. Ez jól tetten érhető megítélésének a vizsgálatakor is, ugyanis jól kivehetően azok a szerzők, akik részletesen foglalkoznak a témával, meglehetősen pozitívan ítélik meg Szilágyi személyét és tetteit a vizsgált időszakban. Érdekes hozzátenni, hogy az összefoglaló művek jelentős része inkább semleges megítéléssel közeledik a témához – így pedig Szilágyi karrierjéhez is, ugyanis az oszmánellenes harcok során Szilágyival ellentétben többnyire Hunyadi János került kiemelésre.

Vizsgálatom második szempontja az volt, hogy mikor és hogyan vált egységessé Szilágyi Mihály és Kara Mihál személye, pontosabban melyik szerző munkájában vált végérvényesen egy személlyé a Pálosfalvi által két külön személynek titulált karakter. Megállapításaim során arra jutottam, hogy egyértelműen Fraknói Vilmos monográfiájában érhető tetten először az a Szilágyi meghatározás, amely máig tartja magát a hazai historiográfiában. Először is Fraknói figyelmen kívül hagyta Teleki aggályait a Kara Mihál és Szilágyi Mihály megfeleltetését illetően. Másodszor pedig átvette Rónai állításait, illetve Thury következtetéseit az általa behozott oszmán források és historikus költemények által. Hipotézisem szerint ezek teremtették meg Szilágyi és Kara Mihál megfeleltetésének az alapjait. Fraknói voltaképpen a monográfiájában csak összegezte azokat a tényeket és bizonyítékokat, amik adottak voltak a korábbi munkák eredményei nyomán. A 20–21. századi történeti munkákat vizsgáló fejezet alapján pedig levonható az a következtetés, hogy Fraknói fogalmazta meg azt a plasztikus Szilágyi-képet, amely a 20. század során végig érvényes maradt, s ezáltal megállapításai megkérdőjelezhetetlenek lettek egy egész századon át – egészen Drosztmér és Pálosfalvi munkásságáig.

A harmadik vizsgálati szempontommal arra igyekeztem rávilágítani, hogy mindezek alapján van-e fejlődési ív a hazai szakirodalomban Szilágyi megítélésére és személyére vonatkozóan. Ennek a kérdésnek a megválaszolására ismételten úgy gondolom, hogy külön kell kezelni a különböző századokban születő munkákat, hogy pontos választ tudjunk adni. A 19. században mindenképpen kézzel fogható a fejlődés a Szilágyi-életrajz esetében, hiszen Teleki

fenntartásaitól kezdve egészen Thury oszmán forrásainak a közreadása és Kara Mihál utáni kutakodásán keresztül eljutunk a máig példátlan monográfia elkészüléséhez Fraknói Vilmos által, aki elődeihez híven szintén formálja, módosítja, vagy éppen kibővíti a Szilágyi életrajzot a monográfia adta lehetőségek következtében. A 20. századi műveket megvizsgálva azt a következtetést vonhatjuk le, hogy nem történt nagyobb előrelépés Szilágyi személyére vonatkozóan, tehát nem született olyan mű, amely egyedül rá koncentrált volna – csupán inkább összefoglaló művek, ahol mellékesen került még a neve is megemlítésre. Ez nem is lehet véletlen, hiszen a Fraknói monográfia mintegy lezárta az előtte fél évszázadig tartó bizonytalanságot Szilágyi személye és hadi jelenléte, vagy éppen a fogsága vonatkozásában. Éppen ezért Fraknói megállapításai meggyökeresedtek a történetírásban, amit mindenki kész ténynek vett, tényként ismert el, s nem foglalkoztak behatóbban a témával. Ezt jól szemlélteti, hogy egyedül Bánlakynál és Elekesnél kerül elő egyedül Kara Mihál neve Szilágyi mellett, más 20. századi művekben pedig egyáltalán nem. Jól érzékelhetően a 21. században ismét nagy figyelem kezd kialakulni a Szilágyi-kérdés kapcsán, amelyek által kijelenthetjük, hogy a 20. században nem volt fejlődés e kérdésben a szakirodalmakban, míg jelenleg, a 21. században pedig kezdetét vette Drosztnér és Pálosfalvi említett tanulmányaival.

Érdemes még kiemelni, hogy a kutatás jelenlegi állása Pálosfalvi 2017-es írása nyomán jelenleg ott tart, hogy két külön személyről lehet szó. Az oszmánellenes harcok során ténylegesen Kara Mihálról beszélhetünk, míg az 1450-es évektől már ténylegesen Szilágyi Mihályról, aki azonban Pálosfalvi érvelése szerint jóval fiatalabb mint azt eddig hittük. Ezek alapján az első adatolt hivatalviselése a torontáli alispánság volt, amely révén pedig a nándorfehérvári tisztség volt Szilágyi első jelentős és eredményes hivatala, amely voltaképpen politikai pályafutásának az első jelentős állomása is volt egyben – ezek után következett csak a kormányzósága (1458), ami Szilágyi pályafutásának a tetőpontja volt Pálosfalvi nézete alapján.

A vizsgálati szempontok eredményeként kiemelendő, hogy a Fraknói-féle monográfia vízvázasztóként hatott a historiográfiai munkákban Szilágyi személyére vonatkozóan, ugyanis a Fraknói által létrehozott plasztikus Szilágyi-kép egy egész évszázadon keresztül kikutatottnak, ténytzerűnek, és feldolgozottnak tüntette fel Szilágyi Mihály életútját és személyét. Ez a fentiek alapján jól láthatóan rányomta bélyegét a megítélésére, a beazonosítására, valamint a Szilágyival foglalkozó hazai szakirodalmak fejlődési ívére is, ugyanis a monográfia állításai megmerevedtek a hazai historiográfiában.

6. Összegzés

Dolgozatomban a Szilágyi-életrajz sarkalatos pontjait tekintetem át a historiográfia tekintetében. Ezen belül kiemelten azt vizsgáltam, hogy milyen problémák, ellentmondások állnak fenn a Szilágyiról szóló hazai irodalmakban, illetve ezek hogyan változtak a történeti munkákban, milyen álláspontok érvényesültek. Ennek érdekében a dolgozatban áttekintettem a Szilágyi-kép kialakulását a 19. században, majd pedig bemutattam a 20–21. századi álláspontokat, az előző századhoz sorolandó művek állításainak a meggyökeresedését és ennek következményeit. A modern feldolgozások közül kiemeltem Pálosfalvi állításait is a kérdésben, aki alapos munkát szentelt a kérdésnek, s újszerű megállapításokat tett a témát illetően.

Ezek alapján úgy gondolom, hogy az életmű pontos tisztázása a források hiányában bizonytalan, ugyanakkor Pálosfalvi állításaiból kiindulva arra az eredményre jutottam, hogy vélhetőleg két külön személy életrajzát foglalja magába az a Szilágyi-kép, amely a 20. század folyamán beazonosított és ismert volt. Ennek révén elfogadhatónak vélem Pálosfalvi azon állításait, miszerint két külön személy életrajzáról van ebben az esetben szó, amelyek által igyekeztem hozzájárulni a későbbi kutatások kiindulópontjainak a megkönnyítéséhez és tisztázásához. Dolgozatom alapján ugyanis jól kivehető, hogy mikor és feltehetően miért alakultak ki a historiográfiai problémák.

A kutatás következő fázisában a magyar historiográfián belül kívánom megközelíteni a 19. századi munkák előtt született művek áttekintésével. Továbbá úgy gondolom, a nemzetközi historiográfiára is érdemes lenne kiterjeszteni a kutatást, megvizsgálva ezáltal, hogy az angolszász történeti munkák hogyan vélekednek Szilágyi Mihály alakjáról és tetteiről a magyar–oszmán harcok esetében. A historiográfiai feldolgozásokat követően pedig primer források használata és alkalmazása szükséges a további eredmények felkutatására a témában. Példának okáért érdemes lehet a szerb forrásokat is megvizsgálni annak vonatkozásában, hogy miképpen tesznek említést jól beazonosíthatóan Kara Mihálról az oszmánellenes küzdelmek során. Kutatásom végső célja egy ellentmondásoktól mentes Szilágyi-életrajz tervezett elkészítése.

7. Irodalomjegyzék

- BÁNLAKY 1928 BÁNLAKY József: A magyar nemzet hadtörténelme. Budapest, 1928. (= <http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/index.html> [utolsó letöltés: 2022.09.29.]
- BÁRÁNY–B. SZABÓ–VESZPRÉMY 2017 BÁRÁNY Attila – B. SZABÓ János – VESZPRÉMY László: A késő középkor hadtörténete (1387–1490). In: Magyarország hadtörténete I. – A kezdetektől 1526-ig, (Főszerk.: HERMANN Róbert), Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.
- BONFINI 1995 Antonio BONFINI: A magyar történelem tizedei. Fordította: Kulcsár Péter. Balassi Kiadó, Budapest, 1995
- C. TÓTH 2009 C. TÓTH Norbert: Ki kicsoda az ecsedi Bátor családban: a Bátor család ecsedi ágának tagjai, 1377–1541. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 44. (2009) 5–47.
- C. TÓTH et alii 2016 C. TÓTH Norbert – HORVÁTH Richárd – NEUMANN Tibor – PÁLOSFALVI Tamás: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2016.
- C. TÓTH et alii 2017 C. TÓTH Norbert – HORVÁTH Richárd – NEUMANN Tibor – PÁLOSFALVI Tamás – W. KOVÁCS András: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2017.
- C. TÓTH 2019 C. TÓTH Norbert: Szilágyi Erzsébet „udvara”. In: Márvány, tárház, adomány. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. (Szerk. KÁDAS István, SKORKA Renáta, WEISZ Boglárka. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2019. 51–114.
- CSERNUS 1989 CSERNUS Sándor: A „Fehér Lovag”. A Hunyadi-mítosz kérdéséhez a XV. századi francia történeti irodalomban. Tanulmányok Karácsonyi Béla hetvenedik születésnapjára. Szerk. KULCSÁR Péter – MADER Béla – MONOK István. JATE Központi Könyvtár és BTK Magyar Történeti Tanszék, Szeged, 1989. 81–98.
- CSERNUS 1998 CSERNUS Sándor: Zsigmond és a Hunyadiak a francia történetírásban. *Századok* 132. (1998) 47–128.
- CSUKOVITS 1998 CSUKOVITS Enikő: Egy nagy utazás résztvevői (Zsigmond király római kísérete). In: Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Szerk. CSUKOVITS Enikő, Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1998, 11–36.

- DROSZTMÉR 2012 DROSZTMÉR Ágnes: Szilágyi Mihály fogsága és a hercegnő szerelme. Egy magyar és egy oszmán-török széphistória párhuzamainak értékelése. In: Identitás és kultúra a török hódoltság korában. Szerk. ÁCS Pál – SZÉKELY Júlia. Balassi Kiadó, Budapest, 2012. 311–326.
- E. KOVÁCS 1990a E. KOVÁCS Péter: A Hunyadi-család. In: Hunyadi Mátyás. Emlékkönyv Mátyás király halálának 500. évfordulójára. (Szerk. RÁZSÓ Gyula – V. MOLNÁR László) Zrínyi Kiadó, Budapest, 1990. 29–52.
- E. KOVÁCS 1990b E. KOVÁCS Péter: Matthias Corvinus. Officina Kiadó, Budapest, 1990.
- E. KOVÁCS 2019 E. KOVÁCS Péter: A köpönyeg. Mátyás király és a nők. Hunyadi Mátyás és kora. (Szerk. BÁRÁNY Attila – KAVECSÁNSZKI Máté – PÓSÁN László – TAKÁCS Levente). Debrecen, 2019. 400–442.
- ELEKES 1951 ELEKES Lajos: Hunyadi hadserege. *Századok* 84. (1951) 85–120.
- ELEKES 1952a ELEKES Lajos: A délkelet európai népek összefogása a török hódítók ellen Hunyadi háborúiban. *Századok* 86. (1952) 93–117.
- ELEKES 1952b ELEKES Lajos: Hunyadi. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1952.
- ENGEL 1990 ENGEL Pál: Beilleszkedés Európába a kezdetektől 1440-ig – Magyarok Európában I. (Sorozatszerk.: GLATZ Ferenc), Háttér Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1990.
- ENGEL 2001a ENGEL Pál: Magyar középkori adattár. CD-ROM. Arcanum Adatbázis, Budapest, 2001.
- ENGEL 2001b ENGEL Pál: Szent István birodalma – A középkori Magyarország története. História Könyvtár Monográfiák 17. (Szerk.: GLATZ Ferenc), História – MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 2001.
- ENGEL 2003 ENGEL Pál: Hunyadi pályakezdése. In: ENGEL Pál: Honor, vár, ispánság – válogatott tanulmányok (Szerk.: CSUKOVITS Enikő), Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 512–526.
- ENGEL–KRISTÓ–KUBINYI 1998 ENGEL Pál – KRISTÓ Gyula – KUBINYI András: Magyarország története 1301 – 1526. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- FODOR 2001 FODOR Ferenc: Teleki Pál. Egy „bujdosó könyv”. Megjelent Teleki Pál halálának 60. évében. Mike és Társa Antikvárium, Budapest, 2001.

- FRAKNÓI Vilmos: Hunyadi Mátyás király 1440–1490. Magyar Történelmi Társulat kiadása, Budapest, 1890. (= <http://mek.niif.hu/05700/05736/html/> [utolsó letöltés: 2022.12.12.]
- FRAKNÓI Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526). In: A magyar nemzet története IV. (Szerk. SZILÁGYI Sándor) Athenaeum, Budapest, 1896. (= <https://mek.oszk.hu/00800/00893/html/> [utolsó letöltés: 2022.09.25.]
- FRAKNÓI Vilmos: Szilágyi Mihály Mátyás király nagybátyja. Franklin-Társulat, Budapest, 1913.
- GUNST Péter: A magyar történetírás története. Csokonai Kiadó Kft., Debrecen, 1995.
- HÓMAN Bálint – SZEKFŰ Gyula: Magyar történet. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1928. (= <https://mek.oszk.hu/00900/00940/html/doc/c200594.htm> [utolsó letöltés: 2022.09.30.]
- HONTI János: A Szilágyi- és Hajmási-monda rokonai és eredetkérdése. *Ethnographia* 41. (1930) 25–37.
- HORVÁTH II. 1871 HORVÁTH Mihály: Magyarország történelme II. Heckenast, Pest, 1871.
- HORVÁTH III. 1871 HORVÁTH Mihály: Magyarország történelme III. Heckenast, Pest, 1871.
- KISS Lajos: A rigómezei hadjárat. *Hadtörténelmi Közlemények* 8. (1895) 1–42; 157–181; 339–349; 339–349.
- KUBINYI András: Mátyás király. Vince Kiadó, Budapest, 2001.
- KUBINYI András: Nándorfehérvártól Mohácsig – Kérdések és következmények. *Hadtörténelmi Közlemények* 119. (2006) 923–941.
- MÁRIÁSSY Béla: A magyar törvényhozás történelme 1000-tól 1880-ig. I. kötet. Bartalits Imre, Budapest, 1884.
- MISKOLCZI Gyula: Hunyadi János török-hadjáratai. *Hadtörténelmi Közlemények* 14. (1913) 347–369; 545–583.
- NADÁNYI Iohannis: *Florus Hungaricus*. Ataoa XI. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Klasszika-filológiai Tanszék, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2001.

- OSZVALD 1915 OSZVALD F. Arisztid: Hunyadi a „fehér lovag” *Századok* 49. (1915) 676–678.
- OSZVALD 1916 OSZVALD Arisztid: Hunyadi János ifjúsága I–III. *Történelmi Szemle* 5. (1916) 354–365; 490–507.
- OSZVALD 1917 OSZVALD Arisztid: Hunyadi János ifjúsága IV–V. *Történelmi Szemle* 6. (1917) 36–77.
- PÁLOSFALVI 2005 PÁLOSFALVI Tamás: Nikápolytól Mohácsig 1396–1526 – Nagy csaták (Sorozatszerk.: Hermann Róbert), Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.
- PÁLOSFALVI 2013 PÁLOSFALVI Tamás: Szegedtől Újvárig. Az 1458–1459. esztendőkrónikájához. *Századok* 147. (2013) 347–380.
- PÁLOSFALVI 2017 PÁLOSFALVI Tamás: Ki volt „Fekete Mihály”, Hunyadi alvezére? *Keletkutatás* 3. (2017) 93–102.
- PÁLOSFALVI 2018 PÁLOSFALVI, Tamás: From Nicopolis to Mohács: A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526 (The Ottoman Empire and its Heritage 63), Leiden/Boston, 2018.
- PÓR 1873. PÓR Antal: Hunyadi János. Élet- és korrajz. Szent István Társulat, Budapest, 1873.
- RÁZSÓ 1984 RÁZSÓ Gyula: A magyar feudális hadsereg fénykora. In: Magyarország hadtörténete I. – A honfoglalástól a kiegyezésig (Szerk.: BORUS József), Zrínyi kiadó, Budapest, 1984. 59–132.
- ROMSICS 2008 ROMSICS Ignác: Magyar történetírás a 20. században. In: ROMSICS Ignác: Történelem, történetírás, hagyomány. Tanulmányok és cikkek, 2002–2008. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 177–194.
- ROMSICS 2011 ROMSICS Ignác: Clio bővületében. Magyar történetírás a 19–20. században – nemzetközi kitekintéssel. Osiris Kiadó, Budapest, 2011.
- RÓNAI 1888 RÓNAI Horváth Jenő: A várnai csata. *Hadtörténelmi Közlemények* 1. (1888) 104–142; 268–305.
- RÓNAI 1895 RÓNAI Horváth Jenő: Magyar hadi krónika I. – A honfoglalástól a mohácsi vészig. Harmadik kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1895.
- SZAKÁLY 1986 SZAKÁLY Ferenc: A török–magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt (1365–1526). In: Mohács – tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából, (Szerk.: RÚZSÁS

- Lajos és SZAKÁLY Ferenc) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. 11–57.
- SZAKÁLY 1990 SZAKÁLY Ferenc: Virágkor és hanyatlás 1440–1711. Magyarok Európában II. (Szerk. GLATZ Ferenc) Második kiadás, Háttér Lap- és Könyvkiadó, Budapest
- SZALAY 1853 SZALAY László: Magyarország története III. Geibel Károly Nyomda, Lipcse, 1853.
- SZÉKELY 1921 SZÉKELY Ottokár: Hunyadi János első török hadjáratai. (1441–1444) *Hadtörténelmi Közlemények* 20. (1921) 1–64.
- TEKE 1980 TEKE Zsuzsa: Hunyadi János és kora. Gondolat, Budapest, 1980.
- TEKE 1997 TEKE Zsuzsa: Szilágy Erzsébet. In: Nők a magyar történelemben. (Szerk. R. Várkonyi Ágnes) Zrínyi Kiadó, Budapest, 1997. 26–45.
- TELEKI I. 1852 TELEKI József: Hunyadiak kora Magyarországon I. Emich és Eisenfels Könyvnyomdája, Pest, 1852.
- TELEKI II. 1852 TELEKI József: Hunyadiak kora Magyarországon II. Emich és Eisenfels Könyvnyomdája, Pest, 1852.
- THURY 1892 THURY József: A várnai csatáról (1444) *Hadtörténelmi Közlemények* 5. (1892) 636–654
- THURY 1893a THURY József: Szilágyi és Hajmási históriája. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 3. (1893) 293–306.
- THURY 1893b Török történetírók I. (Ford. THURY József) MTA, Budapest, 1893.
- VASZARY 1864 VASZARY Kolos: A várnai csata. Szent István Társulat, Pest, 1864.

8. Mellékletek

1. számú melléklet:

Feldolgozott művek	Említések		Megjegyzés	Megítélése
	Kara Mihál	Szilágyi Mihály		
Teleki 1852. I-II.	X	X	Nadányi alapján kételyek megfogalmazása a két személy azonosítására vonatkozóan	pozitív
Szalay 1853. III.		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Vaszary 1864			-	semleges
Horváth 1871. III.			-	semleges
Pór 1873		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Máriássy 1884		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Rónai 1888	X	X	Egyértelmű megfeleltetés Teleki alapján, akinek állításait pontatlannak ítéli	semleges
Thury 1892		X	Rónai és Teleki megállapításait veszi alapul	semleges
Thury 1893b	X	X	török forrásokat vetette össze Teleki adataival	semleges
Thury 1893a	X	X	Egyértelműen azonosítja Kara Mihált Szilágyi személyével	pozitív
Kiss 1895	X	X	Thury megállapításait kész ténynek veszi	pozitív
Rónai 1895		X	Kiss állításait veszi alapul, s egyértelműnek veszi Szilágyi jelenlétét	pozitív
Fraknoi 1896		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Fraknoi 1913	X	X	A ma ismert Szilágyi-kép megalapozása - a Kara Mihál név egyértelműen Szilágyi Mihályt jelenti	pozitív
Miskolczy 1913			-	semleges
Osztwald 1917		X	Szilágyi Hunyadi János mellett harcol már az 1430-as években	semleges
Székel 1921			-	semleges
Bánlaky 1928	X	X	Szilágyit a török krónikák Kara Mihálként említik	semleges
Hóman-Szekfű 1928		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Elekes 1952	X	X	Szilágyit a törökök nevezték el Kara Mihálnak; a "Fekete" jelző pedig Hunyadi alvezérére utal	negatív; pozitív: csak az oszmánellenes harcok
Teke 1980		X	Kész tényként közli Szilágyi szerepét Várnánál	semleges
Ráczó 1984		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Szakály 1986		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Szakály 1990		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Csernus 1998			-	semleges
Engel-Kristó-Kubinyi 1998		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Engel 2001		X	Csak Nándorfehérvár után	semleges
Pálosfalvi 2005		X	Rövid Szilágyi-életrajz közlése, amely a tényleges pozíciókban említi csak, de a vármai csatában valószínűsíti a jelenlétét	semleges
Kubinyi 2006		X	Csak Nándorfehérvárnál szerepel	semleges
Drosztmér 2012	X	X	Kara Mihált emeli ki az oszmán krónika alapján, s megjegyzi, hogy Szilágyi és Hajmási történetét csak annyiban lehet bizonyítani, amennyiben Kara Mihált ténylegesen meg lehet-e feleltetni Szilágyi Mihály személyének	semleges
Bárany-B. Szabó-Veszprémy 2017			-	semleges
Pálosfalvi 2017	X	X	Kutatásom alapját adó írás, ami Kara Mihál személyére helyezi a hangsúlyt	semleges
Pálosfalvi 2018	X	X	Tényként szövegi le Csornai Mihály jelenlétét Szilágyi helyett	semleges

1. ábra: Szilágyi Mihály említései és megítélése a 19. és 21. századi magyar historiografikus művekben. (Saját szerk.)

2. számú melléklet:

Feldolgozott művek	Említések				Megjegyzés
	Várna		Rigómező		
	Kara Mihál	Szilágyi Mihály	Kara Mihál	Szilágyi Mihály	
Teleki 1852. I-II.	X	X			Kara Mihál személyére vonatkozóan biztos (ok: török források), Szilágyi Mihály neve csak Nadányi miatt kerül elő
Rónai 1888	X	X			Teleki alapján megfelelteti a két személyt egymásnak
Thury 1893b	X	X	X		Török források alapján bizonyítja, hogy Kara Mihált harcolt Várnánál és Rigómezőnél is. Rónaira hivatkozva veti fel a Szilágyival való azonosítás lehetőségeit
Thury 1893a	X	X	X	X	Mivel a monda Kara Mihálról szól, ezért Thury egyértelműen Szilágyival azonosítja személyét
Kiss 1895			X	X	Egyértelmű megfeleltetés Thury alapján
Rónai 1895				X	Csak Szilágyiról tesz említést
Fraknói 1913	X	X	X	X	Egyértelműen kifejezi, hogy Kara Mihál és Szilágyi Mihály egy és ugyanazon személy. Ok: a külseje miatt nevezték el a törökök Kara Mihálynak
Bánlaky 1928	X	X		X	Csupán lábjegyzetben szerepel Kara Mihál említése, mint Szilágyi azonosításai
Elekes 1952	X	X		X	keresztény szimbolika alapján megfeleltetés - Várnánál külön kitér a két névalakra is
Teke 1980		X			-
Pálosfalvi 2005		X			Nem kerül elő Kara Mihál neve
Pálosfalvi 2018	X	X	X		Pálosfalvi 2017 alapján tényként emeli ki a Csornaival való azonosítást.

2. ábra. Kara Mihál és Szilágyi Mihály párhuzamos karrierútja a magyar historiográfiában. (Saját szerk.)